

Περιήγηση

Το φθινόπωρο στην κοιλάδα του Κρουσοβίτη είναι μαγικό. Και γίνεται ακόμη ωραιότερο, και με ιστορικό ενδιαφέρον, από τα περίτεχνα πέτρινα γεφύρια, που άλλοτε εξυπηρέτούσαν τις μετακινήσεις των δεκάδων χιλιάδων αιγοπροβάτων και των εκατοντάδων κατοίκων των αντικρινών χωριών.

Τα γεφύρια του Κρουσοβίτη

ΚΕΙΜΕΝΟ: Θεόφιλος Μπασγιουράκης
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ: Άννα Καλαϊτζή

Τμήμα του Βυζαντινού Κάστρου, που δεσπόζει στα υψώματα της πολιτείας του Σιδηρόκαστρου.

Την 1η Νοεμβρίου του 2015 βρεθήκαμε για πρώτη φορά στην κοιλάδα του Κρουσοβίτη, βόρεια του Σιδηρόκαστρου. Οικοδέσποινα στην περιήγησή μας είχαμε, από το Σιδηρόκαστρο, την καλή μας φίλη **Σαββίνα Λαζαρίδου**. Περπατήσαμε για ώρα πολλή στην πλατανοσκέπαστη ρεματιά, θαυμάσαμε τους καταρράκτες των ζεστών νερών, γαλνέψαμε παρακολουθώντας την ήρεμη ροή του ποταμού. Ο Κρουσοβίτης, ωστόσο, δεν μας είχε αποκαλύψει όλα τα μυστικά του. Και κυρίως δεν μας είχε φανερώσει τα επτά πέτρινα, καλοχτισμένα του γεφυράκια...

Στο δρόμο για τον Κρουσοβίτη ⁽¹⁾

Στις μέρες της πρώιμης άνοιξης, αμέσως μετά τη γύμνια του χειμώνα, δεν θεωρείται ότι βρίσκεται η φύση στις ωραιότερες στιγμές της. Για ένα ποτάμι, ωστόσο, η άνοιξη είναι η πιο γενναϊόδωρη εποχή, γεμίζει την κοίτη του με άφθονα νερά από τις πηγές και τα χιόνια των βουνών.

Είχαμε την τύχη να γνωρίσουμε τον Κρουσοβίτη στις δύο χαρακτηριστικότερες εμφανίσεις του: με μπλόικο νερό στις αρχές Μαρτίου, ζωηρό και βουερό, απόλυτο πρωταγωνιστή σ' όλο το μήκος της διαδρομής του και, οχτώ μήνες αργότερα, στα μέσα Νοεμβρίου, ήρεμο και γαλννεμένο, νωθρό σχεδόν, ανάμεσα στην

---

(1) Ο Κρουσοβίτης ποταμός, οφείλει την ονομασία του στην παλιά σλαβική ονομασία του χωριού Κρούσοβο, που το 1928 μετονομάστηκε σε Αχλαδοχώρι.

Οι πανέμορφοι καταρράκτες των «ζεστών νερών».
Η πόλη του Σιδηρόκαστρου από το ύψος του κάστρου.

Πολυεπίπεδη εικόνα, με ροδιές σε πρώτο πλάνο, χρωματιστή
κοιλάδα Κρουσοβίτη και πευκοδάσος.

χρωματική έκρηξη των φυλλωμάτων του φθινοπώρου. Ωστόσο, εκτός από το φυσικό κάλλος της κοιλάδας του Κρουσοβίτη, μεγάλη ποικιλία τοπίων παρουσιάζει και η διαδρομή από την πολιτεία του Σιδηροκάστρου ως την αρχή του μονοπατιού. Έχοντας, λοιπόν, ως αφετηρία την φαρδιά τσιμεντένια γέφυρα του Κρουσοβίτη στην Β' έξοδο του Σιδηροκάστρου, αφήνουμε στην ευθεία την εθνική οδό προς Προμαχώνα και Βουλγαρία και κατευθυνόμαστε ΒΑ, προς **Φαιά Πέτρα** και **Αχλαδοχώρι**. Πολύ γρήγορα προβάλλει, στ' αριστερά του δρόμου, η καλαίσθητη ξενοδοχειακή μονάδα "**ΑΓΝΑΝΤΙΟ**" που, με την εξαιρετική θέα στο αντικρινό Μπέλες και στον κάμφο, δικαιώνει απόλυτα το όνομά της.

Μετά από λίγο, θεαματικοί βραχώδεις σχηματισμοί ορθώνονται πάνω από την κοιλάδα του Κρουσοβίτη. Στα δεξιά του δρόμου εμφανίζεται πινακίδα που αναγράφει: ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ ΚΑΤΑΡΡΑΚΤΕΣ ΖΕΣΤΩΝ ΝΕΡΩΝ. Ένα τσιμεντένιο δρομάκι 100 περίπου μέτρων καταλήγει πάνω

από την κοίτη του ποταμού. Απέναντι μάς εντυπωσιάζει ένας θορυβώδης καταρράκτης με δύο διαδοχικά τμήματα και συνολικό ύψος τουλάχιστον 20 μέτρων. Πλατάνια, πανύψηλες λεύκες, γάβροι, αγριοσυκιές και αβασιινιές συνιστούν την βλάστηση αυτής της περιοχής.

Στα 4 χλμ μετά το Σιδηρόκαστρο, διαγράφονται οι γυμνές ράχες του Όρβηλου στον θόλο του ουρανού. Σταχτόγκριζα βράχια συγκροτήματα κυριαρχούν με τον όγκο τους στην διάρκεια της διαδρομής. Στα 7,5 χλμ από το Σιδηρόκαστρο εμφανίζεται ένα μοναχικό βενζινάδικο και αμέσως μετά η διακλάδωση προς τον οικισμό της **Φαιάς Πέτρας**. Έξι χιλιόμετρα μετά περνάμε ένα δίτοξο πέτρινο αλλά σύγχρονης κατασκευής γεφύρι και σταματάμε για να θαυμάσουμε τις εντυπωσιακές βραχοσπηλιές πλάι στο δρόμο, με το λευκό εικονοστάσι της **Αγίας Τριάδας**.

Στα **17,5 χλμ** συναντάμε δεξιά μας την κίτρινη πινακίδα που αναγράφει "**Γεφύρια Κρουσοβίτη**" και από κάτω "**Αγία Περγέτουα**".

Φαράγγι Κρουσοβίτη. Στο βάθος η γυμνή κορυφή του Όρβηλου.

Κάτω από την βράχινη σκεπή της σπηλιάς.
Το Φθινόπωρο είναι αδύνατη η ροή του ποταμού.

Θεαματικός γρανιτένιος λόφος στην διάρκεια της διαδρομής.
Ο Όμιλος των «Περιηγητών» απολαμβάνει την συναρπαστική διάσχιση της κοιλάδας του Κρουσοβίτη.

Στην κοιλάδα του Κρουσοβίτη

Ξεκινάμε το μονοπάτι από υψόμετρο **410** μ. και, 50 περίπου μέτρα μετά, συναντάμε το **πρώτο** γεφύρι του Κρουσοβίτη. Είναι το μονότοξο γεφύρι της **Σαμοκόβας**, με άνοιγμα τόξου **10,5** μ. μήκος καταστρώματος **20**, πλάτος **2,50** περίπου και ύψος **5,50** μ. Το κατάστρωμα είναι λιθόστρωτο, ενώ το προστατευτικό παραπέτο τσιμεντένιο.

Μπαίνουμε ήδη στο μονοπάτι, με κατεύθυνση Α-ΒΑ, παράλληλα με την κοίτη του ποταμού. Μία μεγάλη ποικιλία δέντρων κοσμεί το φυσικό περιβάλλον με πολλά διαφορετικά χρώματα, χαρακτηριστικά του κάθε δέντρου. Φράξι, πλατάνια και αγριοσυκιές, καρυδιές, φουντουκιές και αγριομουριές συμμετέχουν σ' αυτή την πολύχρωμη σύναξη του φθινοπώρου, ενώ σημαντική θέση διεκδικούν οι κρانيές, τα πανύψηλα σκλήθρα και οι εξίσου υψίκορμες, αγριόλευκες. Αμέτρη-

τα φυλλαράκια πεσμένα από τα κλαδιά, έχουν σχηματίσει ένα παχύ, φυσικό χαλί με συναρπαστικούς χρωματισμούς, που καλύπτει σχεδόν τελείως το νοτιομένο χώμα. Έτσι τα βήματά μας είναι ξεκούραστα, μαλακά, πραγματικά απολαυστικά.

Μισή ώρα μετά την έναρξη της πορείας μας περνάμε μία τσιμεντένια γέφυρα και, μερικές δεκάδες μέτρα μετά, συναντάμε το **δεύτερο** πέτρινο γεφύρι. Είναι το γεφύρι της **Πεχτσέτας**, μονότοξο, με άνοιγμα τόξου **9** μέτρα, μήκος λίθινου καταστρώματος **21** μέτρα, πλάτος **2,30** και ύψος **4,50** μ.

Συνεχίζουμε στην αριστερή όχθη του ποταμού, με μεγάλο κόκκινο βέλος στον κορμό πλατανιού. Σ' ένα επτάλεπτο φτάνουμε μπροστά στο **τρίτο** πετρογέφυρο, με ισχυρή καμπύλη στο τόξο και ελαφρώς κακοτράχαλο λίθινο κατάστρωμα. Είναι το Γεφύρι της **Τουπουβίτσας**, με μήκος **15** μ., άνοιγμα τόξου **5,50**, πλάτος **2,50** και ύψος **4**μ. Σ' αυτό το σημείο οι

Το πρώτο γεφύρι που συναντάμε είναι το γεφύρι της Σαμοκόβας, με πρόσθετο τσιμεντένιο στηθαίο, ύψους ενός μέτρου.

Το δεύτερο γεφύρι είναι της Πεχτσέτας. Κατά τον Α. Τιλκίδη, στην Δ όψη υπήρχε εντοιχισμένη πλάκα που αποκολλήθηκε. Έτσι, χάθηκαν πολύτιμες πληροφορίες για τον χρόνο κτίσης και του χορηγού του.

γυναίκες του χωριού, σε αλλοτινές εποχές, έπλεναν και χτυπούσαν τα ρούχα στο ποτάμι. Το υψόμετρο εδώ έχει ανέβει στα 450 μ., ενώ δίπλα στην όχθη σώζονται τα ερείπια παλιού νερόμυλου.

Δεν διασχίζουμε το κακοτράχαλο κατάρσρωμα του γεφυριού της Τουπουβίτσας αλλά συνεχίζουμε ανηφορικά το μονοπάτι, αρκετά μέτρα πάνω από την κοίτη. Για μερικά λεπτά κινούμαστε στο ηλιόλουστο ξέφωτο, ύστερα το μονοπάτι χαμηλώνει και πάλι πλάι στη σκιερή όχθη του ποταμιού. Το μονοπάτι περνάει για λίγο έξω απ' την συρμάτινη περίφραξη ενός κτήματος με νεαρές καρυδιές. Να και μία εντυπωσιακή συστάδα από ίσκες, που έχουν αναπτυχθεί στον ξερό κορμό ενός πεσμένου σκλήθρου. Ήδη συναντάμε

τον **δεύτερο ερειπωμένο νερόμυλο**, σε υψόμετρο 465 μ. Ανάμεσα στα χόρτα διατηρούνται αυτούσιες, η μία δίπλα στην άλλη, δύο μυλόπετρες με διάμετρο 90 περίπου εκατοστών.

Ο Κρουσοβίτης, βέβαια, συνεχίζει την αέναη ροή του, μία προαιώνια δαιδαλώδη διαδρομή από τις πηγές του, ως το σημείο συνάντησής του με τον **Στρυμώνα**, τον μεγάλο του αδερφό⁽²⁾. Το ποτάμι πηγάζει από τα υψίπεδα του **Όρβηλου** (2.112 μ.) και των ορέων της **Βροντούς** (1.849 μ.). Ακολουθεί μία ελικοειδή πορεία 40 περίπου χιλιομέτρων προς τα Δ, ανάμεσα από φαράγγια και ρεματιές και φτάνει στο Σιδηρόκαστρο. Στη διαδρομή δέχεται στην κοίτη του τα νερά χειμάρρων και μικρών ποταμών από το

---

(2) Ο Στρυμώνας πηγάζει από το όρος Βίτοσα ΝΔ της Σόφιας, σε υψόμετρο 2.200 μ. Το συνολικό του μήκος είναι 392 χιλιόμετρα, από τα οποία τα 274 βρίσκονται σε βουλγαρικό έδαφος και τα 118 σε ελληνικό. Εκβάλλει στον Στρυμωνικό κόλπο Α του χωριού Νέα Κερδύλια.

Ανηφορίζοντας το απότομο, κακοτράχαλο κατάστρωμα, στο τρίτο γεφύρι, της Τουπουβίτσας . Κατά τον Τιλκίδη, ο διάδρομος ανάβασης της καμάρας παρουσιάζει κλίση 2 περίπου μέτρων.

Αχλαδοχώρι, το Άγκιστρο και τον Λαϊλιά. Στο Σιδηρόκαστρο, σε φωτογραφίες του 1913, περνούσε κάτω από επιβλητική πέτρινη γέφυρα μήκους 40 μέτρων, με τρία μεγάλα και τρία μικρότερα ανακουφιστικά τόξα. Εκείνη η μνημειακή γέφυρα αντικαταστάθηκε από τη σύγχρονη, ανύπαρκτης αισθητικής, τσιμεντένια.

Μετά το Σιδηρόκαστρο ο Κρουσοβίτης διασχίζει τον κάμπο των Σερρών, με κατεύθυνση αρχικά Ν και στη συνέχεια ΝΑ. Ύστερα από πορεία 45 περίπου χιλιομέτρων (και 85 συνολικά) καταλήγει στον Στρυμόνα, στο ύψος των χωριών **Βαλτοτόπι** και **Ψυχικό**.

Καθώς βαδίζουμε παρακολουθούμε τη ροή του ποταμού. Στα στενά περάσματα προσκρούει σε μικρές και μεγάλες κροκάλες, γίνεται ορμητικός και ιδιαίτερα θορυβώδης. Σε φαρδύτερα σημεία της κοίτης, σχηματίζεται ρηχός, αμμουδερός πυθμένας με γαλήνια, διάφανα νερά.

Έτσι όμορφο και με αλληπάλλπλες εναλλαγές εξελίσσεται πάντα το ποτάμι, δημιουργεί μία από τις ωραιότερες κοιλάδες και τις πιο συναρπαστικές παραποτάμιες διαδρομές.

Μιάμιση ώρα μετά την αναχώρησή μας φτάνουμε σ' ένα ειδυλλιακό, χορταρισμένο ξέφωτο, με καρυδιές και πανύψηλες κερασιές. Εδώ υπάρχει ο **τρίτος νερόμυλος** που, σε αντίθεση με τους δύο προηγούμενους ερειπωμένους, είναι έξοχα αναστηλωμένος. Επιπλέον έχει τη δυνατότητα να λειτουργεί κανονικά και πολλοί είναι οι ντόπιοι που επωφελούνται για να προμηθευτούν αλεύρι ολικής άλεσης, αλεσμένο με τον παραδοσιακό τρόπο που ίσχυε σε άλλες εποχές. Ένα ευρύχωρο και καλοφτιαγμένο κιόσκι μας προσκαλεί για μία στάση χαλάρωσης ακριβώς πάνω από τη ροή του ποταμού. Διακόσια περίπου μέτρα μετά το κιόσκι μία διακλάδωση στα αριστερά οδηγεί

Δεν υπάρχουν μόνο γεφύρια στον Κρουσοβίτη αλλά και πολλές άλλες συναρπαστικές λεπτομέρειες: κισσοί, εσωτερικό του νερόμυλου, μυλόπετρες και κιάσκι με πολυθρόνα...σαλονιού.

Το τέταρτο εξαιρετικό δίτοξο γεφύρι της Κάτω Μπέλιτσας. Οι θολίτες του είναι από πωρόλιθο. Στην Δ πλευρά υπήρχε εντοιχισμένη πλάκα που αποκολλήθηκε.

στον χωματόδρομο που κατευθύνεται στο Αχλαδοχώρι. Εμείς συνεχίζουμε με κόκκινο βέλος δεξιά και, πολύ γρήγορα, συναντάμε το **τέταρτο** γεφύρι του Κρουσοβίτη. Είναι δίτοξο και εξαφανισμένο σχεδόν ανάμεσα στα πλατάνια και τους κισσούς, πάνω από την εντυπωσιακή βραχώδη κοίτη του ποταμού. Είναι το γεφύρι της **Κάτω Μπέλιτσας**, με άνοιγμα μεγάλου τόξου **11** και μικρού τόξου **3** μέτρα. Το μήκος του φτάνει τα **25** μ., το πλάτος τα **2,30** και το ύψος τα **9** μέτρα. Ένα ωραίο λιθόστρωτο καλύπτει το κατάστρωμα του γεφυριού. Δεν περνάμε απέναντι αλλά συνεχίζουμε την πορεία μας στην αριστερή όχθη του ποταμού. Ύστερα από λίγο περνάμε πάνω από στενό ρεματάκι και, **50** μέτρα μετά, συναντάμε τον **τέταρτο** νερόμυλο, ερειπωμένο κι αυτόν. Ένας πελώριος στρογγυλεμένος, γρανιτένιος βράχος, καθώς και άλλοι μικρότεροι, φέρνουν στη θύμιση

το διάσημο γρανιτένιο πεδίο της **Βωλάξ** στο νησί της Τήνου.

Δύο ώρες μετά την αναχώρησή μας φτάνουμε μπροστά στο **πέμπτο** γεφύρι, το μεγαλύτερο μέχρι τώρα μονότοξο γεφύρι του Κρουσοβίτη, σε υψόμετρο **520** μέτρων. Είναι το γεφύρι της **Τζιογκόλας ή Άνω Μπέλιτσας**, με άνοιγμα τόξου **13** και ύψος **7** μέτρα. Το ωραίο λίθινο κατάστρωμα φτάνει σε μήκος τα **25** μ. ενώ το μέγιστο πλάτος είναι **3,20** μ. Όπως στο προηγούμενο γεφύρι έτσι και σ' αυτό, δεν περνάμε απέναντι αλλά συνεχίζουμε την πορεία μας στην αριστερή πάντα όχθη του ποταμού. Είναι περιορισμένης διάρκειας αλλά απότομη ανηφόρα, που μας βγάζει σε υψόμετρο **540** μ. αρκετές δεκάδες μέτρα πάνω απ' το ποτάμι. Να μία μικρή συστάδα υψίκορμων δρυών, σκλήθρα που ξεπερνούν τα 20 μέτρα και μία γέρικη κερασιά. Η ποικιλία της κλωρίδας στην κοιλάδα είναι εντυπωσιακή.

Ένα θεαματικό βραχώδες πέρασμα, πάνω από την ρεματιά.

Το πέμπτο γεφύρι, της Άνω Μπέλιτσας ή Τζιογκόλας. Οδηγούσε από τον συνοικισμό των Βλάχων του Αχλαδοχωρίου στα λιβάδια της Αγίας Κυριακής.

Ο αγωγός από το φράγμα που πρόσφατα δημιουργήθηκε στην περιοχή.

Εγκαταλείπουμε προσωρινά το ποτάμι, αφού μεσολαβεί ένα μεγάλο ξέφωτο με εργοτάξιο όπου είναι σε εξέλιξη χωματουργικές εργασίες, με μπουλντόζες, φορτηγά, χαντάκια και μεγάλους αγωγούς, διαμέτρου 914 mm⁽³⁾.

Βαδίζουμε για μερικά λεπτά σε ελαφρά ανηφορικό χωματόδρομο, αγναντεύοντας απέναντί μας την χαρακτηριστική ράχη του Όρβηλου⁽⁴⁾. Κάποια στιγμή ξεχωρίζει στην αντικρινή δασωμένη πλαγιά, το ανώτερο τμήμα του καμπαναριού της εκκλησίας καθώς και των κεραμοσκεπών του Καρυδοχωρίου. Στο μικρό αυτό ορεινό χωριό σηματοδοτείται το τέλος της σημερινής μας διαδρομής. Ωστόσο, όπως θα αποδεικνύετο στη συνέχεια, μας περιμένει ακόμη αρκετή απόσταση μέχρι εκεί.

Απρόσμενα κόβεται ο δρόμος, μ' ένα βαθύ, στενό χαντάκι, πάνω απ' το οποίο περνάει ο μαύρος σωλήνας του αγωγού. Παρακάμπτουμε το χάσμα από το αριστερό τμήμα του δρόμου, πηδάμε ρεματάκι, μαζεύουμε μερικά ζουμερά ξινόμπιλα από μία μοναχική μπλιά και συνεχίζουμε. Σε τρία λεπτά φτάνουμε στο **έκτο** γεφύρι. Είναι το γεφύρι **Καρυδοχωρίου**, στη θέση "*Ποιοσικά*", σε υψόμετρο **610** μέτρων. Είναι δίτοξο, με ομαλό λιθόστρωτο κατάστρωμα μήκους **25** και πλάτους **2,15** μέτρων. Τούτη τη φορά περνάμε απέναντι και συναντάμε το στενό μονοπάτι δίπλα σε γιγάντια κερασιά. Ακολουθούμε τη σήμανση με κορδέλες στα κλαδιά των δέντρων και γρήγορα βγαίνουμε σε λιβαδοτόπι με μεγάλες καρυδιές. Κατάσπαρτα είναι τα πεσμένα φύλλα και τα

(3) Αργότερα πληροφορούμαστε, ότι αυτή - ή όχι και τόσο καλαίσθητη- επέμβαση στο τοπίο της κοιλάδας οφείλεται στην κατασκευή ιδιωτικού υδροηλεκτρικού έργου.

(4) Το Νοέμβριο, βέβαια, η κορυφογραμμή του Όρβηλου ήταν γυμνή.

Οι γυμνές πλαγιές και κορυφές του Όρβηλου πριν από τα χιόνια του χειμώνα.
Το έκτο δίτοξο γεφύρι, στην θέση «Ποτιστικά», το μεγαλύτερο σε μήκος της κοιλάδας Αχλαδοχωρίου – Καρυδοχωρίου.

Κάτω από τα ωχροκίτρινα φυλλώματα των δέντρων καρυδιάς βρίσκονται κρυμμένα πάμπολλα μικρά καρύδια, με τα οποία γεμίζει την σακούλα του ο μοναχικός συλλέκτης.

Πανέμορφο το αφρισμένο ρέμα του Κρουσοβίτη και εξίσου όμορφη η φθινοπωρινή φύση που το περιβάλλει. (δεξιά)

χόρτα με μικροσκοπικά καρυδάκια, που δεν αφήνουν αδιάφορο κάποιον, που τα μαζεύει σε μία σακούλα.

Το μονοπάτι παρακολουθεί τη διαδρομή στενού μυλαύλακα, για μία απόσταση τουλάχιστον 200 μέτρων. Ύστερα, συνεχίζει πλάι στην κοίτη, καλυμμένο με ξερόφυλλα. Βαδίζουμε βυθισμένοι στην υγρασία και στη σκιά, ο ήλιος πολύ δύσκολα μπορεί να διαπεράσει τα πυκνά φυλλώματα των δέντρων και να φτάσει ως την κοίτη του Κρουσοβίτη. Περνάμε δίπλα από την συρμάτινη περίφραξη μικροκλήματος με νεαρές καρυδιές. Να και πάλι ο δρόμος με μία μπουλντόζα CAT. Πίσω της βρίσκουμε τη σήμανση με μία κορδέλα. Η ανηφορική διαδρομή μας βγάζει πάνω από μικρό τσιμεντένιο φράγμα. Είμαστε ήδη πάνω, στους πρόποδες μιας ανηφορικής πλαγιάς, με χαμηλή βλάστηση, χόρτα και βράχους.

Πριν ξεκινήσουμε στ' αριστερά μας την ανηφόρα, κάποια κόκκινα σημάδια και

κορδέλες -ευθεία μπροστά μας- μάς οδηγούν σ' ένα στενό, επίπεδο μονοπάτι που, μετά από μερικά λεπτά, μας βγάζει στο **έβδομο** και τελευταίο γεφυράκι της σημερινής μας διαδρομής. Είναι το δίτοξο **Γεφύρι των Λιβαδίων**, ένα μικρό και όμορφο, αθέατο σχεδόν γεφυράκι, με επίπεδο κατάστρωμα μήκους **14** και πλάτους **2,20** μέτρων. Εδώ το υψόμετρο έχει φτάσει στα **660** μέτρα. Μετά το γεφυράκι συνεχίζει λιθόστρωτο καλντερίμι κι ένα χωμάτινο μονοπάτι, που χάνεται μέσα στο δάσος προς τα χωριά που κατοικούνται και ευδοκίμοσαν άλλοτε στις πλαγιές της Βροντούς.

Στη διακίνηση των κατοίκων αυτών των χωριών προς και από το Αχλαδοχώρι και Καρυδοχώρι, καθώς και στην μετακίνηση των δεκάδων χιλιάδων αιγοπρόβατων από τα βοσκοτόπια της Βροντούς προς τον κάμπο και αντιστρόφως, οφείλεται η ύπαρξη τόσο πολλών γεφυριών, σε τόσο σύντομη διαδρομή του Κρουσοβίτη.

Το έβδομο και τελευταίο γεφύρι της διαδρομής μας είναι το δίτοξο γεφύρι των Λιβαδιών, που ονομάστηκε έτσι επειδή οδηγούσε στα λιβάδια. Οι θολίτες του είναι από πελεκητό σχιστόλιθο της περιοχής.

Ο τόπος είναι όμορφος, με μεγάλη ποικιλία βλάστησης από γάβρους, βαλανιδιές, σκλήθρα, πλατάνια, λεύκες και καρυδιές. Αποχαιρετάμε το έβδομο γεφυράκι, το τελευταίο του Κρουσοβίτη, το μεσαίο βάθρο του οποίου - ανάμεσα στα δύο τόξα - είναι πολύ σταθερά θεμελιωμένο πάνω σε βράχο. Ξεκινάμε ήδη να ανηφορίζουμε από υψόμετρο **670** μέτρων. Ο ήλιος παίρνει να χαμπλώνει, ψυχραίνει το αεράκι. Τα τελευταία λεπτά παύει ν' ακούγεται το ποτάμι, το τοπίο γίνεται βουνίσιο με κέδρα, μικροθάμνους και χορτάρáκι. Ψηλά πάνω απ' τα κεφάλια μας, στην κατεύθυνση του Όρβηλου δεσπόζει, με πολύ χαρακτηριστικό σχήμα, μία βράχινη κορυφή.

Σ' ένα 10λεπτο ο ανήφορος τελειώνει, φτάνουμε σε επίπεδο χωματόδρομο και ποτίστρα με λιγοστό νερό, σε υψόμετρο **715** μέτρων. Για άλλη μία φορά η σύσταση και το σχήμα των βράχων ολόγυρά μας θυμίζουν αντίστοιχα τοπία στις εξο-

χές της Τήνου, στην περιοχή της Βωλάξ. Μικρή στάση, αγναντεύουμε το Μπέλλες, τα όρη της Βροντούς και τον ανοιχτό ορίζοντα στα πεδινά. Ύστερα ξεκινάμε το τελευταίο τμήμα της διαδρομής μας προς το αντικρινό Καρυδοχωρι.

Ο χωματόδρομος είναι ομαλός, ελαφρά κατηφορικός. Μετά την πολύωρη πορεία στο μονοπάτι, αυτή η χαλαρωτική διαδρομή είναι ό,τι καλύτερο, έχει την ευεργετική επίδραση των διατάσεων στο μυϊκό σύστημα των ποδιών. Κάποια στιγμή, στο ρείθρο του δρόμου απέναντι από την ποτίστρα, παρατηρούμε μία σειρά από χαμπλούς αγκαθωτούς θάμνους. Ανάμεσα στα πολύπλοκα κλαδάκια τους ξεχωρίζουν μικροσκοπικοί στρογγυλοί και μελανόχρωμοι καρποί, που θυμίζουν άγρια μύρτιλα. Δοκιμάζουμε έναν με αρκετή επιφυλακτικότητα. Έχει μία υπόξινη σχεδόν αλλά πολύ ιδιαίτερη γεύση, που γίνεται ακόμη καλύτερη σ' έναν πιο ώριμο καρπό. Στα επόμενα λεπτά καταγινό-

μαστε να επιλέγουμε τους πιο ώριμους, ζουμερούς καρπούς, αποφεύγοντας όσο μπορούμε τα αγκαθωτά κλαδιά ⁽⁵⁾.

Με ζωηρό βήμα συνεχίζουμε για το Καρυδοχώρι, περνώντας πρώτα από μία μεγάλη στάνη πλάι στο δρόμο. Αρχίζουν ήδη να διαγράφονται οι οικιστικές λεπτομέρειες του χωριού. Στο βάθος του πεδινού ορίζοντα γυαλίζει η υδάτινη επιφάνεια της Λίμνης Κερκίνης.

Πέντε ώρες μετά την αναχώρησή μας (ο χρόνος χωρίς στάσεις, με χαλαρό ρυθμό δεν ξεπερνάει τις τέσσερις ώρες) διανύουμε τα **10** σχεδόν χιλιόμετρα της διαδρομής, από την αφετηρία έως την πλατεία του Καρυδοχωρίου. Χτισμένο στους νότιους πρόποδες του Όρβηλου το Καρυδοχώρι, αγναντεύει από μέσο υψόμετρο **650** μ. προς ΝΑ τα όρη της Βροντούς, Δ το Άγκιστρο και, ακόμη δυτικότερα, την οροσειρά του Μπέλλες. Είναι μικρό και γραφικό χωριό, με την εκκλησία της **Κοίμησης της Θεοτόκου** και αρκετά πέτρινα σπίτια παραδοσιακής αρχιτεκτονικής με ξυλοδεσιές. Στην πλατειούλα υπάρχει χτιστή βρύση από το μπρούτζινο στόμιο της οποίας ρέει εξαιρετικό νερό. Αυτό το νερό έρχεται από υψόμετρο **1.500** μέτρων, από τα υψίπεδα του “**Μπάτσοβα**”, ένα παρακλάδι των βουνών της Βροντούς. Την ίδια ονομασία “Μπάτσοβα”, έχει και το μοναδικό καφέ-ψητοποιείο της πλατείας. Εδώ, στα υπαίθρια συμπαγή ξύλινα τραπεζάκια, μας υποδέχεται εγκάρδια ο **Δημήτρης Φρόσογλου** και, ως αντίδοτο στην πείνα μας, προτείνει ντόπιο λουκάνικο και χοιρινή τηγανιά, συνοδευμένα με νοστιμότητες ορεινές πατάτες, καλλιεργημένες σε υψόμετρο 700 μέτρων. Δεν λείπει, βέβαια, τοτσιπουράκι, ενώ τον γλυκό γευστικό επίλογο αναλαμβάνει ένα υπέροχο ντόπιο μέλι με κηρήθρα. Τι περισσότερο θα μπορούσαμε να πεθυμήσουμε!

Αχλαδοχώρι και Ξωκκλήσι Ανάληψης

Καταφθάνει από το Αχλαδοχώρι ο **Νίκος Στραχίνης** και μας παραλαμβάνει με το φορτηγάκι του. Πριν από το Αχλαδοχώρι παίρνουμε προς τα βόρεια έναν αγροτικό δρόμο που, μετά από πέντε περίπου χιλιόμετρα, μας οδηγεί σε μια πανέμορφη κατάφυτη λαγκαδιά στους πρόποδες του Όρβηλου, σε υψόμετρο **900** μέτρων. Στην απόληξη της απότομης πλαγιάς του βουνού δεσπόζει ένα εντυπωσιακό βραχώδες συγκρότημα. Μερικές δεκάδες σκαλοπάτια μάς ανεβάζουν σε ένα πελώριο σπήλαιο στα έγκατα του βράχου, ύψους τουλάχιστον 25 και πλάτους πάνω από 20 μέτρα. Εδώ βρίσκεται το ξωκκλήσι της Αναλήψεως που αγαπούν ιδιαίτερα οι κάτοικοι του Αχλαδοχωρίου. Κάθε χρόνο, 40 μέρες μετά το Πάσχα, γίνεται δοξολογία με την παρουσία του Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτη Σιδηροκάστρου. Ακολουθεί μεγάλο πανηγύρι με “κουρμπάνι”, παραδοσιακό έθιμο που περιλαμβάνει γίδα με κριθαράκι και μετά ζωντανή μουσική με ελληνικούς χορούς. Στο πανηγύρι της Ανάληψης συρρέουν εκατοντάδες πιστοί από την ευρύτερη περιοχή, ακόμη και από τη Βουλγαρία.

Δύο άλλα σπουδαία πανηγύρια γίνονται ακόμη στο Αχλαδοχώρι: το πρώτο στις **19 Ιουλίου**, παραμονή της γιορτής του **Προφήτη Ηλία**. Γίνεται στην κεντρική πλατεία του χωριού, όπου κυριαρχεί με τις εντυπωσιακές διαστάσεις και την έξοχη αρχιτεκτονική του ο ναός του Προφήτη Ηλία. Είναι ένας ιστορικός ναός αφιερωμένος στον προστάτη Άγιο του χωριού. Κατά την παράδοση, σε αυτή τη θέση, στα χρόνια της τουρκοκρατίας, υπήρχε αρχικά ένα μικρότερο εκκλησάκι. Οι κάτοικοι, ωστόσο, αποδίδοντας την ευημερία του χωριού τους στον Προφήτη Ηλία, αποφάσισαν να ανεγείρουν προς τιμήν του

---

(5) Ο Δημήτρης Φρόσογλου από το Καρυδοχώρι μας πληροφόρησε, ότι ο συγκεκριμένος καρπός έχει την ντόπια ονομασία “*τρίγκα*”, ενώ οι παλιοί στο χωριό θυμούνται και την τουρκική ονομασία “*ντομούζ ερίκ*” (*domuz eric*) που μεταφράζεται “*Δαμάσκνιο του γουρουνιού*”. Όσον αφορά στις χρήσεις αυτού του καρπού μπορεί να παραχθεί λικέρ, αλλά και μαρμελάδα.

Το ξωκκλήσι της Ανάληψης στην ευρύτατη κοιλότητα του σπηλαίου και το –ψηλότερα βρισκόμενο– στενότερο προσκύνημα.

ένα λαμπρότερο ναό. Κατ' εντολή μάλιστα των προυχόντων του Αχλαδοχωρίου “Όλο το χωριό είναι υποχρεωμένο να προσφέρει χρήματα, υλικά, εθελοντική εργασία. Μέχρι να χτιστεί η εκκλησία του Προφήτη Ηλία θα απαγορευτούν οι γιορτές, τα πανηγύρια, οι γάμοι, τα βαφτίσια και όλες οι χαρές στο χωριό”.

Έχοντας βαθιά θρησκευτική πίστη οι κάτοικοι άρχισαν κάθε Κυριακή να προσφέρουν εθελοντικά την εργασία τους κι έτσι, το χτίσιμο της εκκλησίας που ξεκίνησε το **1867**, ολοκληρώθηκε το **1870**, σε τρία μόλις χρόνια. Το **1877**, τελείωσε και η σημαντική αιογράφηση του ναού.

Το επόμενο πανηγύρι γίνεται στις **14 Αυγούστου**, την παραμονή της Παναγίας, στον νεότερο ναό της **Κοίμησης της Θεοτόκου**. Είναι το κατ'εξοχήν πανηγύρι των Ποντίων του χωριού, κατά τη διάρκεια του οποίου προσφέρεται το “κεσκέκ”,

παραδοσιακό ποντιακό έδεσμα που έχει ως βασικές πρώτες ύλες βρασμένο κοτόπουλο και βρασμένο σιτάρι.

Πολύ ιδιόμορφη είναι η **Εκκλησία των Ταξιαρχών**, η παλαιότερη του Αχλαδοχωρίου χτισμένη στα **1818** (κατ' άλλους το 1825-1830). Είναι ρυθμού Βασιλικής και η ιδιομορφία της έγκειται στο ότι βρίσκεται μερικά σκαλοπάτια κάτω από την επιφάνεια του εδάφους (κατ' επιταγήν των Τούρκων). Χοντροί πέτρινοι τοίχοι, δάπεδο στρωμένο με τις αρχικές πλάκες, μισόφωτο μυστηριακό και ξυλόσομπες αναμμένες. Την ώρα της επίσκεψής μας είναι σε εξέλιξη η ακολουθία του Εσπερινού. Την παρακολουθούν, μέσα σε κατανυκτική ατμόσφαιρα, αρκετοί πιστοί.

Αν θέλαμε να ανατρέξουμε στο μακρινό παρελθόν του Αχλαδοχωρίου, θα συναντούσαμε κοντά του την αρχαία **Τρίστωλο**. Σύμφωνα με τον **Δημ. Κ. Σαμσάρη**⁽⁶⁾:

(6) “Ιστορική γεωγραφία της ανατολικής Μακεδονίας κατά την αρχαιότητα” Θεσσαλονίκη 1976.

Ο εξαιρετικής αρχιτεκτονικής ναός του πολιούχου Αγίου Αχιλλείου, που ολοκληρώθηκε με εθελοντική εργασία των Αχλαδοχωριτών, από το 1867 ως το 1870.

“Την ύπαρξη της πόλης αυτής την μαρτυρεί μονάχα ο Πτολεμαίος και για τη θέση της δεν ξέρουμε τίποτα απολύτως. Κατά τη γνώμη μας, θα πρέπει να ταυτιστεί ή με τα ερείπια αρχαίας πόλης που σώζονται κοντά στο σημερινό Αχλαδοχώρι ή με τα ερείπια αρχαίου κάστρου που διασώθηκαν πλάι στο σημερινό Μανδράκι”.

Κατά τον **Δημ. Σαχαπατζίδη**, στο βιβλίο του **“Αχλαδοχώρι”**, ερείπια της αρχαίας πόλης σώζονται στον λόφο **“Γκράντισια”**, που βρίσκεται περί τα 4 χλμ ΒΑ του σημερινού χωριού, στους πρόποδες του Όρβηλου. Στα Βυζαντινά χρόνια η πόλη είχε παρακμάσει, σε βυζαντινά, μάλιστα, έγγραφα αναφέρεται ως Κρούσοβο.

Γύρω από το 1910 οι γειτονικοί Βούλγαροι πέτυχαν, με την ανοχή του τότε επίσημου τουρκικού κράτους, να ιδρύσουν βουλγαρική εκκλησία και σχολείο, με σκοπό να απαγορεύσουν την Ελληνική γλώσσα και να κυριαρχήσουν στο χωριό. Ωστόσο, στα χρόνια που ακολούθησαν, το ελληνικό προξενείο Σερρών οργάνωσε ένοπλη αντίσταση, που υποχρέωσε κατά

το 1910- 20, και τους τελευταίους Βούλγαρους να απομακρυνθούν. Το **1928**, το μέχρι τότε Κρούσοβο, μετονομάστηκε σε Αχλαδοχώρι.

Σήμερα το Αχλαδοχώρι είναι ένας ζωντανός τόπος, που ατενίζει το μέλλον με αισιοδοξία και αντιμετωπίζει με επιτυχία το σύνδρομο της αφάνειας που πλήττει τη συντριπτική πλειονότητα των ελληνικών παραμεθόριων περιοχών. Όλο και περισσότεροι επισκέπτες επιλέγουν τα δύο γειτονικά χωριά, Αχλαδοχώρι και Καρυδοχώρι, για μία ημερήσια εκδρομή. Όχι μόνο για να απολαύσουν τα θέληγτρα της φύσης, την ονειρεμένη κοιλάδα και τα πέτρινα γεφύρια του Κρουσοβίτη, αλλά και για να συμμετάσχουν στα τρία παραδοσιακά πανηγύρια καθώς και στο **“Φεστιβάλ Τοπικών Προϊόντων”**. Έναν θεσμό που ξεκίνησε μία δεκαετία πριν με πρωτοβουλία του Πολιτιστικού Συλλόγου Καρυδοχωριού. Εκτοτε ο θεσμός επεκτάθηκε και στα δύο χωριά, καθιερώθηκε μάλιστα, την πρώτη Κυριακή του Νοεμβρίου να συγκεντρώνονται σε μία μεγά-

λη υπαίθρια έκθεση όλα τα παραδοσιακά προϊόντα που παράγονται από ντόπιους παραγωγούς: φασόλια, πατάτες, καρύδια, προϊόντα κηπευτικά, μελισσοκομικά και τυροκομικά, κρασί και τσίπουρο, μέλι, άλευρα, μαρμελάδες, βότανα του βουνού και γλυκά. Χιλιάδες επισκέπτες κάνουν ανάρπαστα όλα αυτά τα αυθεντικά ορεινά προϊόντα, που διατίθενται στην πιο αγνή ποιότητα και στις καλύτερες τιμές. Παράλληλα οι επισκέπτες έχουν τη δυνατότητα να απολαύσουν ζεστή φασολάδα με ντόπιο τσίπουρο και ψωμί στον ξυλόφουρνο. Κυρίως όμως έχουν τη χαρά να νιώσουν τη φιλοξενία και την ανθρώπινη ζεστασιά των κατοίκων, των δύο αυτών ορεινών χωριών στους πρόποδες του Όρβηλου, στις Βόρειες εσχατιές της Ελλάδας.

Ευχαριστίες

Μετά την υπέροχη – από κάθε άποψη – εμπειρία μας στην περιοχή του Κρουσοβίτη, οφείλουμε να ευχαριστήσουμε θερμά:

Τον καλό φίλο και ακαταπόνητο πεζοπόρο μεγάλων ορεινών διαδρομών **Θανάση Ορφανόπουλο**, που με προθυμία μας συνόδεψε και μας ξενάγησε στην κοιλάδα του Κρουσοβίτη και στην ευρύτερη περιοχή. Τον **Δημήτρη Φρόσογλου** από το Καρυδοχώρι, τον **Νίκο Στρακίνη** και τον **Πέτρο Διόδου** από το Αχλαδοχώρι, για τις σημαντικές πληροφορίες και βοήθειές τους. Την πάντα φιλόξενη και εξυπηρετική **Ελισσάβετ Πίσιου** από το Αχλαδοχώρι.

Δεν θα μπορούσαμε να παραλείψουμε την καλή φίλη **Σαββίνα Λαζαρίδου**, χάρις στις προτροπές της οποίας παρακινήθηκαν να επισκεφθούμε και να ζήσουμε την συναρπαστική μας εμπειρία στον Κρουσοβίτη.

Τέλος, θερμές ευχαριστίες οφείλουμε στον παλιό φίλο του περιοδικού, φυσιολάτρη, φωτογράφο και ιστοριοδίφη **Αθανάσιο Τιλκίδη** από τις Σέρρες, για την ευγενική παραχώρηση του εξαιρετικού βιβλίου του «**Τα Πέτρινα Γεφύρια του Νομού Σερρών**».

Στοιχεία διαδρομής

- Υψόμετρο στην αφετηρία: **410μ.**
- Υψόμετρο στο υψηλότερο σημείο: **715μ.** (Υψ. Διαφορά **+305 μ.**)
- Υψόμετρο στον τερματισμό (Καρυδοχώρι): **650μ.**
- Συνολικό μήκος διαδρομής: **~10 χλμ.**
- Διάρκεια διαδρομής (χωρίς στάσεις, χαλαρά **± 4 ώρες**)
- Δυσκολία διαδρομής: **1** (εύκολη)

Παρατήρηση: Σε ορισμένα, πολύ σύντομα τμήματα, που έχουν κάποια ολισθηρότητα λόγω βροχής, απαιτείται κάποια προσοχή.

Χρήσιμες Πληροφορίες

Πολύ καλή παραδοσιακή κουζίνα αλλά και εξαιρετικά ντόπια κρεατικά μπορεί να γευθεί ο επισκέπτης σε κάθε ταβέρνα της περιοχής. Στο **Καρυδοχώρι** υπάρχει το καφέ – ψητοπωλείο «**Μπάτσοβα**» (Τηλ. 23230 61498, 6976 233889).

Στο **Αχλαδοχώρι** υπάρχουν:

Η ταβέρνα «**Διόνυσος**» 6973 303029 και η ταβέρνα «**Το Χάνι**» 6980 177065.

Πολύ ωραία γευματίσαμε επίσης στο τσιπουράδικο «**Le zanta**», στο Σιδηρόκαστρο 23230 28838 (ανοικτά 11:00 – 18:00).

Στο Αχλαδοχώρι υπάρχουν τα καφέ «**Desire**» 23230 61062 και 6984 614770. «**Ζυγός**» 23230 61013 και το καφέ ζαχαροπλαστείο του Βουδούρη 23230 61218.

Για την διαμονή μας στην περιοχή φροντίζει το πολύ καλό ξενοδοχείο **Agnantio** (τηλ. 23230 28200), ενώ την πολυδιάστατη χαλάρωσή μας αναλαμβάνουν τα **Θερμά Λουτρά Σιδηροκάστρου** (τηλ. 23230 22422).

Πηγές

-Δ.Κ. Σαμσάρης, «Ιστορική Γεωγραφία της Ανατολικής Μακεδονίας κατά την Αρχαιότητα», Θεσσαλονίκη 1976.

-Α.Φ. Τιλκίδης, «Τα πέτρινα γεφύρια του νομού Σερρών», Σέρρες 2006.

-Wikipedia.org/ Αχλαδοχώρι Σερρών.